

5. Перов Р.В. Литературно-критический дискурс с позиций аргументации и риторики / Р. В. Перов // Известия Самарского научного центра российской академии наук. Педагогика и психология. Филология и искусствоведение: сб. научн. трудов. – 2008. Вып. 1. – С. 288-293.
6. Тихоновська Г.С. Гендерний аспект вживання непрямих мовленнєвих актів / Г.С. Тихоновська // Наукові записки НДУ ім. Гоголя. Філологічні науки: зб. наук. статей. – 2014. – Кн. 2. – С. 245-247.
7. Филиппов К. А. Лингвистика текста: курс лекций / К. А. Филиппов. – СПб.: Изд-во С.-Петербург.ун-та, 2007. – 331 с.
8. van der Heijden M. Cochlear gain control / M. van der Heijden // Journal of the Acoustic Society of America. – 2004. – Vol. 117, №3. – P. 1223–1233.
9. Yang L.P. Spectral subtraction-based enhancement for cochlear implant patients in background noise / L.P. Yang, Q.J. Fu // Journal of the Acoustic Society of America. – 2005. – Vol. 117, №3. – P. 1001–1004.
10. Zhang Z. J. 1-D inversion of triaxial induction logging in layered anisotropic formation / Z. J. Zhang, N. Yuan, R. Liu // Progress in electromagnetic research B. – 2012. – Vol. 44. – P. 383-403.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Надія Доронкіна – старший викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №1 факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».

Наукові інтереси: комунікативна лінгвістика, прагматика англійської мови, граматики англійської мови.

УДК 811.111: 343.232

ТЕКСТИ КРИМІНАЛЬНИХ КОДЕКСІВ США: КЛЮЧОВІ ТЕКСТОВІ КАТЕГОРІЇ

Оксана ОЛІЙНИК (Київ, Україна)

Стаття присвячена з'ясуванню й опису ключових текстових категорій текстів кримінальних кодексів як джерела кримінального права США. Доведено, що інформативність, цілісність, зв'язність, членованість, інтертекстуальність та комунікативна точність є прототиповими ознаками текстів Кримінальних кодексів. Кожна з виокремлених категорій вербалізується низкою відповідних засобів, які й створюють своєрідність досліджених юридичних текстів.

Ключові слова: текст кримінального кодексу, текстова категорія, інформативність, цілісність, зв'язність, членованість, інтертекстуальність, комунікативна точність.

This article focuses on revealing the key textual categories of US penal/criminal code texts. It has been proved that information loading, coherence, cohesion, discreteness, intertextuality, and communicative precision are the prototype features of criminal code texts. Each of these categories are verbalized by a set of appropriate features that create the unique character of the texts under study.

Key words: penal/criminal code text, information loading, coherence, cohesion, discreteness, intertextuality, communicative precision.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями. У сучасному глобалізованому світі правові системи є домінуючим видом регулювання суспільних відносин і знаходять множинне варіативне вираження в комунікативних практиках (М. В. Коновалова; М. Ю. Мартишко; І. В. Палашевська; А. А. Столярова), при цьому мовне втілення юридичних норм, судових прецедентів, юридичної практики на часі є надбанням не тільки фахівців-юристів у межах однієї лінгвокультури, а потребує розуміння суб'єктами в міжкультурній фаховій комунікації, а також пересічними клієнтами юридичного дискурсу. Разом з тим, лінгвістично релевантні, когнітивно-комунікативні характеристики тексти джерел кримінального права, зокрема США, ще не отримали вичерпного висвітлення в спеціальній літературі. **Актуальність** статті зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на комплексне вивчення професійно-орієнтованих текстів, які кодують галузеві знання, а також недостатністю науково-обґрунтованих даних про специфічні характеристики текстів американських кримінальних кодексів, норми яких визначають загальні засади кримінальної відповідальності, представляють вичерпний перелік діянь-злочинів та встановлюють відповідний вид і обсяг покарання за вчинення цих діянь.

Об'єктом дослідження обрано тексти кримінальних кодексів (далі – КК) США, а **предмет** аналізу охоплює їхні ключові текстові категорії.

Мета статті полягає у визначенні специфічних властивостей текстів кримінальних кодексів шляхом аналізу актуалізації в таких текстах категорій, що уможливають розглядати їх як вид професійно-орієнтованого тексту (тексту, який вербалізує основоположні знання кримінального права). Мета статті зумовлює необхідність вирішення низки завдань: уточнити сучасне розуміння поняття „текст”, систематизувати загальні й суттєві ознаки в аспекті його онтологічної, гносеологічної й структурної сутності, виокремити й описати ключові текстові категорії КК США. Матеріал спостереження складають тексти чинних американських кримінальних кодексів: федерального, штатів та округу Колумбія [21-24].

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження специфіки текстів КК доцільно розпочати з уточнення сучасного розуміння поняття „текст” і його основних категорій. Загально визнано, що найбільш класичною дефініцією цього поняття вважається визначення І. Р. Гальперіна, який розглядає текст як твір мовотворчого процесу, якому властиві об’єктивована у вигляді документа завершеність і певна структура. Текст складається з назви (заголовка) і низки особливих одиниць (понадфразових єдностей), об’єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв’язку, що має певну спрямованість і прагматичну настанову [4: 18]. Це визначення тексту фіксує його формальні ознаки – завершеність, логічність, зв’язність, стилістичну цілісність, а також вказує на функціональний аспект – прагматичну настанову тексту.

До сучасних уточнень визначення тексту відносять розуміння того, що текст не є автономним і самодостатнім: він є основним, однак не єдиним компонентом текстової (мовомисленневої) діяльності. Важливими елементами, окрім тексту, є автор (адресант тексту), читач (адресат), сама відтворювана дійсність, знання про яку передаються в тексті, та мовна система, із якої автор обирає мовні засоби, що дозволяють йому адекватно втілити свій задум [5: 37; 1: 14].

На часі текст як надскладний феномен розглядається в різних ракурсах: комунікативному, у межах якого він тлумачиться як одиниця комунікації (Т. М. Дрідзе; В. Дресслер, Т. А. ван Дейк, В. Кинч, Г. В. Колшанський, Т. М. Ніколаєва, О. Л. Каменская, Г. В. Колшанський, Т. В. Радзівська та інші.); психолінгвістичному, спрямованому на осмислення особливостей самоорганізації тексту (О. О. Залевська, В. В. Красних); соціолінгвістичному, метою опису якого виступають екстралінгвальні параметри тексту (В. І. Карасик, Г. Г. Слишкін, Т. В. Дроздова та інші.); функціонально-стилістичному (М. М. Кожина, М. П. Котюрова, О. О. Баженова та інші.); лінгвокультурологічному (В. В. Воробйов, В. О. Маслова); когнітивно-дискурсивному (Є. С. Кубрякова, Н. С. Болотнова, Т. В. Дроздова, Н. В. Ракітіна; Т. М. Хомутова).

У межах останнього підходу когнітивний аспект співвідноситься з використанням мови як інструмента пізнавальної діяльності мовців, адже мова забезпечує зберігання та вилучення знань з ментального лексикону людини. Дискурсивний аспект, у свою чергу, пов’язаний із уявленням про мову як засіб передачі знань від одного покоління мовців до іншого, яке відбувається або в процесі безпосередніх актів комунікації, або засобами текстів як матеріалізованих форм результатів таких актів [15: 18]. Саме когнітивно-дискурсивний підхід до текстів кримінальних кодексів дозволить нам схарактеризувати їх як особливий вид тексту, який співвідноситься з ментальними одиницями й когнітивними структурами зберігання та представлення знань про злочин і відповідне покарання осіб, які його вчинили.

У ракурсі когнітивно-дискурсивного підходу на основі чинних дефініцій тексту визначаємо текст кримінального кодексу як предметно-знакову модель сполучених комунікативних діяльностей законодавців (представників законодавчої гілки влади, авторів законопроектів) та представників фахової юридичної спільноти, яка вербалізує фрагменти знання кримінального права, спеціальної підмови, національної культури та професійного соціального простору в їхній глобальній єдності й взаємозумовленості.

Уточнимо жанрову специфіку КК як юридичних текстів, єдина загальноприйнята типологія яких дотепер не розроблена. У межах автентичних юридичних текстів виокремлюють конституції та закони [20], які вважаються нормативно-правовими актами (далі – НПА), тобто офіційними письмовими документами, що вміщують норми права. Кодекси як внутрішньо цілісні складні нормативно-правові акти регулюють певну сферу суспільних відносин, і тому в ієрархії нормативно-правових актів вони займають друге місце після конституції. Так КК, об’єднуючи норми кримінального права, забезпечує охорону прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку й громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою країни від злочинних посягань тощо. Інша класифікація поділяє всі юридичні тексти згідно з їхньою функцією на прескриптивні (закони, контракти, міжнародні договори тощо), дескриптивно-прескриптивні (рішення суддів, апеляційні подання, запити тощо), дескриптивні (наукові праці й статті юристів, підручники тощо) [18]. За цією класифікацією, КК можуть бути віднесені до прескриптивних текстів, які засобами закріплених у них норм кримінального права визнають певні діяння злочинами та визначають конкретний вид і обсяг покарання за них. Контекстуальним синонімом до слова „прескриптивний” буде прикметник „нормоустановчий”. За критерієм дискурсивної ситуації, юридичні тексти поділяють на чотири види: джерела права, досудові процедури, судовий розгляд, матеріали судової справи [19]. У свою чергу серед джерел права виокремлюють закони (законодавчий орган/ суб’єкт), підзаконні акти й положення (посадова особа/ суб’єкт), прецеденти (суддя/ підзахисний), заповіти, контракти тощо (сторона/ сторона) [там само]. За цим критерієм відносимо КК до дискурсивної ситуації джерел права, учасниками якої є законодавчий орган і будь-який громадянин.

У зв'язку зі складністю, багатоаспектністю тексту відсутня єдність міркувань як стосовно принципів виокремлення його суттєвих, прототипних характеристик – текстових категорій, так і їхнього переліку. Поняття текстова категорія дотепер ще не знайшло свого однозначного тлумачення. У нашому дослідженні, услід за О. П. Воробйовою, під *текстовими категоріями* розуміємо концептуальні ознаки, які відображають “найбільш суттєві властивості, прототипові характеристики тексту, і взаємодія яких забезпечує його специфіку й усталеність як якісно визначеного лінгвoseміотичного, комунікативного та мовленнєвого утворення” [2: 24].

Текстові категорії умовно поділяють на змістові, формальні й функціональні [5: 40], в основі виокремлення яких лежить цілісність тексту, орієнтована на план його змісту, а також зв'язність, орієнтована на план вираження тексту й зумовлена лінійністю його компонентів [там само: 40]. Категорії тексту у визначенні І. Р. Гальперіна охоплюють: інформативність, членованість, континуум, когезію, перспекцію, модальність, інтеграцію, завершеність [4]. Окремі автори називають сім обов'язкових вимог текстуальності: формальну когезивність, смислову когерентність, інтенційність, рецептивність, інформативність, ситуаційність та інтертекстуальність [17]. Узагальнимо суть тих ключових категорій тексту, які, за нашою гіпотезою, дозволяють розглядати тексти КК як особливий вид професійно-орієнтованого (галузевого) тексту, а саме: *інформативність, цілісність, зв'язність, членованість, інтертекстуальність та комунікативна точність*.

Як джерело кримінального права КК належать до професійно орієнтованих текстів (далі – ПОТ), тобто письмових повідомлень, які стосуються певної галузі знань зі своєю термінологічною номенклатурою й вміщують професійно значиму інформацію [7: 37]. Із цього визначення випливає ключова особливість ПОТ – своєрідність його змістового аспекту – характер закладеної в ньому спеціальної інформації й пов'язаної з нею термінологічної насиченості.

Виходячи з дискурсивної ситуації, цілей і завдань, для вирішення яких створюються тексти КК, їхнього функціонального призначення, специфіки змісту, можливо зробити висновок, що однією з ключових властивостей таких текстів є інформативність. І. Р. Гальперін наголошував, що кожному типу тексту властива своя інформація, яка до певної міри зумовлюється самою назвою тексту [4: 29], – у нашому випадку *penal* або *criminal code*. Відома класифікація інформації І. Р. Гальперіна, яка охоплює змістовно-фактуальну, змістовно-концептуальну й змістовно-підтекстову [4: 27-29]. Ми вважаємо, що інформація текстів КК є фактуально-концептуальною, при цьому, як і в наукових текстах [3: 23], у текстах НПА ця інформація завжди представлена експліцитно, причому “згущення” – найбільша її концентрація – актуалізується в юридичних термінах і їхніх дефініціях, так само, як і в наукових термінах [5: 197]. У випадку текстів КК саме юридичні терміни як основні одиниці смислу пронизують і лексично „зв'язують” їх, позначаючи юридичні поняття, та в сукупності утворюють „терміносистему, яка представляє структуроване знання” [12: 171; 5: 33].

Фактуальна інформація, яка міститься в нормах і дефініціях, із яких і складаються досліджені НПА, тісно переплітається з концептуальною. КК є результатом законотворчої роботи представників законодавчої гілки влади, але при цьому в процесі створення НПА беруть участь як члени парламенту, які як автори законопроекту не обов'язково мають юридичну освіту й володіють юридичною термінологією, так і розробники НПА, які безпосередньо пишуть текст і володіють професійними знаннями в галузі кримінального права.

Відтак констатуємо, що тексти КК, перудусім, є продуктом спільної праці багатьох осіб і містять колективне розуміння таких понять як *crime/* злочин, *guilt/* вина, *punishment/* покарання, *criminal/* злочинець. Концептуальна інформація зокрема виражається експліцитно через уживання лексичних одиниць, які містять у собі оцінний компонент, напр.: *violent/* насильницький, *torture/* тортури, *menace/* погроза, *fear/* страх тощо. Саме інформація дає підстави розглядати тексти КК як когнітивне утворення, яке фіксує основоположне знання галузі кримінального права. За кількісним показником інформації тексти КК інформаційно насичені, адже кожна стаття містить нову інформацію: склад іншого злочину, дефініції тих термінів, які вживаються саме в цій статті тощо. Використання складних граматичних конструкцій, великі за обсягом речення, розрив між дефініцією терміна й самим терміном безпосередньо в тексті, внутрішні покликання на інші статті документа підвищують інформаційну „напруженість” тексту КК. Якщо розглядати КК за критерієм новизни інформації для читача, то йому притаманна висока інформативність, незалежно від того, має адресат юридичні знання чи ні. Виняток, можливо, складають юристи (судді, прокурори, адвокати), які постійно беруть участь у кримінальному процесі і для яких, наприклад, КК їхнього штату є одним із основних інструментів професійної діяльності (це зовсім не означає, що вони знайомі з усіма нормами КК інших штатів).

Ключовими ментальними одиницями актуалізації категорії інформативності в текстах КК вважаємо концепти й фрейми, а в якості їхніх засобів вербалізації виступають юридичні терміни та дефініції юридичних термінів/термінів інших галузей/загальноживаних слів.

Цілісність тексту визначається більшістю дослідників як семантико-структурна єдність тексту, при цьому наголошується на трьох його „цілісностях”: смисловій/тематичній, комунікативній і структурній (Ф. С. Бацевич; О. І. Москальська). Цілісність текстів КК досягається передусім комунікативною інтенцією адресанта, яка втілюється в прагматичній настанові тексту. Загальна прагматична настанова текстів КК полягає, з одного боку, в інформуванні працівників правоохоронних органів, органів прокуратури та суду про те, які суспільно небезпечні діяння є злочинами і які покарання за них передбачені (для цих адресатів КК є їхнім професійним інструментом), а з іншого боку – інформуванні про те саме пересічних громадян (у цьому випадку КК до певної міри є превентивним інструментом, так як страх перед покаранням за вчинення певних діянь може утримати осіб, схильних до правопорушень, від скоєння злочину). У зв'язку з цим, логічність та експліцитність викладу інформації в текстах КК набувають великої ваги: чим детальніше й точніше буде викладено спеціальне знання, чим логічнішою постане аргументована правова позиція, тим більша вірогідність повної реалізації прагматичних настанов текстів КК [13:13]. На рівні змісту цілісність КК США зумовлюється їхньою типовою структурою. Так усі кодекси вміщують розділи: *General Provisions* /Загальні положення, *Principles of Criminal Liability* /Принципи кримінальної відповідальності, *Punishments* /Покарання, *Defenses* / Пом'якшуючі обставини, *Inchoate Crimes* / Усічені злочини. Назви розділів, їхня кількість і порядок можуть дещо відрізнятись, але смислове наповнення (визначення основних понять кримінального права) однакове. Так, у розділах визначені основні поняття кримінального права: *crime* / злочин, *criminal liability* / кримінальна відповідальність, *punishment* / міра покарання, *defenses* / пом'якшуючі обставини; характеризуються види злочинів за ступенем тяжкості, поняття *inchoate crime* / незакінченого злочину, *attempt* / замах, *conspiracy* / снівучасть. Далі в документі розглядаються норми, які стосуються окремих злочинів: *Specific offences*. Зазвичай, ці норми згруповані в розділи за об'єктом злочину: *crimes against the person* / злочини проти особи, *crimes against property* / злочини проти власності, *crimes against the public order* / злочини проти громадського порядку тощо.

Зв'язність вважається найважливішою текстовою категорією, яка забезпечує цілісність тексту. Залежно від типу інформації, що актуалізується в процесі породження й сприйняття тексту, О. О. Селіванова виокремлює такі типи зв'язності: 1) граматична; 2) семантична; 3) смислова; 4) асоціативна; 5) образна; 6) конотативна; 7) композиційна; 8) референційна; 9) топікальна [11: 217-222], при цьому категорія зв'язності виявляється як на формальному, так і на смисловому рівнях. Саме така структура КК, коли спочатку визначено основоположні правові поняття, а потім іде логічний перехід до окремих злочинів, і зумовлює зв'язність КК, єдність інформаційного поля тексту йї спільність теми на рівнях його макро й мікροструктури.

Композиційно-структурна зв'язність законодавчого тексту забезпечується параграфічними й графічними засобами. До перших відносять абзацний поділ тексту і його рубрикацію з використанням нумерації. Параграфічні засоби доповнюються графічними, передусім, шрифтовим виділенням маркерів структурних одиниць, їхніх назв і номерів [13: 13]. Абзацний поділ тексту, його рубрикація з використанням цифр і літер, шрифтове виділення допомагає швидко орієнтуватися в тексті КК у пошуках необхідної норми, а багатоярусна нумерація полегшує покликання на них [там само:13].

Категорію членованості (дискретності) також відносимо до основних текстових категорій, вияв якої в текстах кримінальних кодексів відрізняє їх від інших типів тексту. Членованість тут реалізується засобами їхньої особливої архітектоніки, якій властива сувора регламентація структури тексту та високий рівень її формалізації. Інформація в КК розподілена досить рівномірно й у композиційному плані, і в його окремих одиницях. Оскільки тексти КК є досить навантаженими в аспекті їхньої інформативності, розподіл правових норм і визначень за окремими розділами, підрозділами й статтями полегшує сприйняття тексту. Ми вважаємо слушним міркування дослідниці А. А. Стоярової, що структура текстів кодексів дозволяє віднести їх до текстів-колоній (термін М. Хоуея), провідною рисою яких є підвищена смислова самостійність статей як їхніх ключових одиниць [13: 15]. Підвищена автономність статей, яка дозволяє адресанту не знайомитись з текстом КК повністю, а звернутися саме до того розділу/статті, який його цікавить, досягається використанням відповідних засобів формально-граматичної зв'язності, а також параграфічними й графічними засобами [там само].

Текстам КК також притаманна інтертекстуальність, під якою розуміють універсальну якість, притаманну як текстовій, так і дискурсивній реальності, що полягає в здатності текстів покликатися один на одного й запозичувати змістовні та формальні елементи, котрі належать іншим текстам [8: 16]; при цьому інтертекстуальні зв'язки в юридичному дискурсі представлено гіпертекстуальністю, метатекстуальністю, архітекстуальністю й інтекстуальністю. На формальному рівні текстам КК притаманна архітекстуальність, тобто наявність у окремому тексті набору характеристик, які асоціюються з тим або іншим прецедентним жанром [там само: 20]. КК, які належать до жанру закону, притаманні стислість, сухість, чітка структурованість,

використання великої кількості термінів, довгих і складних синтаксичних структур. Деякі терміни, напр., *criminal liability/ кримінальна відповідальність*, *defenses/ пом'якшуючі обставини*, *criminal conspiracy/ злочинна змова*, *capital offense/ злочин*, за який передбачена смертна кара тощо як базові для всієї галузі права визначають найзагальніші юридичні поняття, які дотично впливають на весь корпус текстів КК; такі термінологічні одиниці можна вважати засобами формування архітекстуальності, тобто загальних правил конструювання, дефініювання й фіксації термінів кримінального права [9: 31]. Термін, який у стислому вигляді відображає певне юридичне поняття, після отримання формального визначення в тексті одного законодавчого акту може переходити в інші НПА, виступаючи одним із засобів забезпечення цілісності юридичного тексту [там само: 30]. Для текстів КК також типовими є внутрішні покликання на інші статті або розділи кодексу, напр.: *If the defendant is found guilty of a capital offense or offenses with which he is charged, the sentence shall be determined as provided in Sections 13A-5-45 through 13A-5-53* [22: Section 13A-5-43 d Trial of capital offenses]. Такі внутрішні покликання зустрічаються особливо часто в початкових розділах КК, які містять основоположні поняття кримінального права, а також у дефініціях термінів (уже в самій дефініції вказуються статті, в яких термін буде вживатися саме в цьому значенні). Висока частота внутрішніх покликань значно підвищує інформативну насиченість текстів КК. Для текстів КК характерною також є інтекстуальність, а саме використання формалізованих покликань, властивих саме певному тексту: скорочена назва документа, номер параграфу, статті тощо, напр.: *The different degrees of murder shall be distinguished in indictments.* (Code 1852, § 2960; Code 1915, § 4828; Code 1935, § 5317; 11 Del. C. 1953, § 3102.) [23: Section 3101: DEGREES OF MURDER].

Категорія комунікативної точності є важливим засобом досягнення комунікативних цілей КК. На рівні змісту вона забезпечується самою структурою та наповненням кримінальної норми. Усі норми КК, які визначають конкретні злочини, мають таку структуру: диспозиція (які дії є злочинним діянням) > санкція (вид і міра покарання), напр.: *Whoever knowingly and willfully communicates, furnishes, transmits, or otherwise makes available to an unauthorized person, or publishes, or uses in any manner prejudicial to the safety or interest of the United States or for the benefit of any foreign government to the detriment of the United States any classified information ...* (диспозиція) *shall be fined under this title or imprisoned not more than ten years, or both* (санкція) [24: § 798 - Disclosure of classified information]. Слід наголосити, що така „класична” структура норми, коли диспозиція та санкція поєднані в одному реченні, притаманна не всім КК США. У багатьох кодексах частини норми можуть бути „розкидані” в межах однієї статті або навіть розділу чи кодексу. У диспозиції також обов'язково перелічуються такі елементи складу злочину: суб'єкт злочину/злочинець (з наведеного прикладу – *whoever*), злочинний намір (*knowingly and willfully*), злочинне діяння (*communicates, furnishes, transmits, makes available, publishes, uses*). Якщо узагальнити, то саме структура кримінальної норми „диспозиція – санкція”, а також обов'язковий набір елементів складу злочину забезпечують отримання адресатом повної й точної інформації щодо кожного конкретного злочину.

На лексичному рівні комунікативна точність актуалізується шляхом використання термінологічних одиниць і їхніх дефініцій. КК вміщують як специфічні юридичні терміни, так і терміни інших галузей та загальноновживані слова, які в контексті КК набувають специфічного значення або вживаються лише в певному значенні. Юридична термінологія уособлює не тільки основний засіб конструювання текстів КК, але одночасно є інструментом, за допомогою якого відбувається їхнє тлумачення; саме тому точність формулювання та дефініції правових визначень є дуже важливими [16 : 788], напр.: *FELONY. An offense for which a sentence to a term of imprisonment in excess of one year is authorized by this title.* [22: Section 13A-1-2. Definitions]. Закріплення за загальноновживаними словами або термінами інших галузей певного контекстуального значення у вигляді дефініцій також допомагає уникнути різночитань, двозначності або їхнього нерозуміння, напр.: (1) *WRITTEN INSTRUMENT. a. Any paper, document or other instrument containing written or printed matter or its equivalent; and b. Any token, stamp, seal, badge, trademark or other evidence or symbol of value, right, privilege or identification, which is capable of being used to the advantage or disadvantage of some person.* (2) *UTTER. To "utter" means to directly or indirectly offer, assert, declare or put forth a forged instrument as genuine.* [22: Section 13A-9-1. Definitions]. Вище наведена дефініція загальною юридичного терміну „written instrument”, яка конкретизує, що крім письмових документів у контексті даного КК до цього поняття відносять також і знаки, торгові марки тощо. Із наведеної дефініції дієслово „utter” можна зрозуміти, що в даному контексті воно вживається у значенні заявляти/ публікувати, маючи на меті ввести в оману.

ВИСНОВКИ. Аналіз внутрішньої структури, семантичних і функціональних характеристик текстів кримінальних кодексів США дозволив тлумачити їх у межах когнітивно-дискурсивного підходу як предметно-знакову модель, яка вербалізує когнітивний кластер „кримінальне право” й уособлює сполучену комунікативну діяльність законодавців і представників фахової юридичної

спільноти, об'єктивуючи національно-культурну правову картину світу. Специфіку й усталеність текстів кримінальних кодексів забезпечують прототипові ознаки – текстові категорії, до яких віднесено інформативність, цілісність, зв'язність, членованість, інтертекстуальність і комунікативну точність. Кожна з виокремлених категорій реалізується низкою мовно-комунікативних і візуально-графічних засобів.

Кримінальні кодекси належать до професійно орієнтованих текстів, які вербалізують професійні знання кримінального права. Саме тому інформативність є однією з ключових категорій КК, адже такі тексти, перш за все, створені для передачі галузевої фахової інформації, при цьому інформація текстів КК є, переважно, фактально-концептуальною, представлена експліцитно і найбільша її концентрація актуалізується в юридичних термінах (загальноюридичних і галузевих), їхніх дефініціях, а також дефініціях термінів інших галузей знань і загальнонавчаних слів. Цілісність текстів КК досягається їхньою прагматичною настановою, яка полягає в інформуванні як представників фахової юридичної спільноти, так і громадян про злочини як суспільно небезпечні діяння та відповідні покарання за їхнє скоєння; на рівні змісту цілісність КК США зумовлюється їхньою типовою структурою. Зв'язність забезпечує цілісність текстів КК і виявляється на формальному й смисловому рівнях. Так єдність інформаційного поля тексту й спільність теми на рівнях його макро й мікроструктури забезпечується юридичною терміносистемою, специфічним поділом на розділи, підрозділи, абзаци, рубрикацією з використанням цифр і літер, шрифтового виділення та багатоярусної нумерації. Категорія членованості (дискретності) у текстах кримінальних кодексів реалізується засобами їхньої особливої архітекτονіки, якій властива сувора регламентація структури тексту та високий рівень її формалізації; у зв'язку з високою інформаційною насиченістю таких текстів членованість сприяє рівномірному розподілу інформації й у загальному композиційному плані, і в його окремих одиницях, а відтак полегшує сприйняття. Інтертекстуальність як здатність текстів кримінальних кодексів покликатися один на одного й запозичувати змістовні та формальні елементи інших фахових текстів представлена в досліджених текстах, переважно, архітекстуальністю й інтекстуальністю. Комунікативна точність спрямована на реалізацію прагматичної настанови текстів КК і на рівні змісту забезпечується структурою кримінальної норми (диспозиція + санкція), а на лексичному рівні – засобами юридичних термінів і їхніх дефініцій, дефініцій термінів інших галузей знань/загальнонавчаних слів. Юридична термінологія (загальноюридична, галузева) уособлює не тільки основний засіб конструювання текстів кримінальних кодексів, але й одночасно слугує інструментом їхнього тлумачення.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в з'ясуванні специфіки об'єктивної правового концепту “*crime/ злочин*” у концептуальному просторі текстів кримінальних кодексів США та фахових текстах.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста. / Л. Г. Бабенко, И. В. Васильев, Ю. В. Кадерин. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та. – 2000. – 534 с.
- Воробьева О. П. Текстовые категории и фактор адресата. – К.: Высшая школа, 1993. – 200 с.
- Габідулліна А. Р. Навчально-педагогічний дискурс: категоріальна структура та жанрова своєрідність (на прикладі шкільного предмета “російська мова”): автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.02 / А. Р. Габідулліна; Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні НАН України. – К., 2010. – 40 с.
- Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 140 с.
- Дроздова Т. В. Научный текст и проблемы его понимания (на материале англоязычных научных экономических текстов): дис. на соискание ученой степени доктора филол. наук: спец. 10.02.19 – теория языка, 10.02.04 – германские языки / Т. В. Дроздова. – М., 2003. – 390с.
- Залевская А. А. Психолингвистические исследования. Слово. Текст : избранные труды / А. А. Залевская. – М. : Гнозис, 2005. – 543 с.
- Кондрашова Н. В. Обучение переводу студентов старших курсов факультета изобразительного искусства педагогического вуза (на материале немецкого языка) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. В. Кондрашова. – СПб., 2002. – 239 с.
- Коновалова М. В. Глобальные категории когерентности и интертекстуальности в юридическом дискурсе : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Коновалова Мария Владимировна. – Челябинск, 2008. – 25 с.
- Мартышко Н. Ю. Смысловая модификация терминов в современном законодательном дискурсе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – теория языка / Мартышко Никита Юрьевич. – Волгоград, 2015. – 201 с.
- Палашевская И. В. Судебный дискурс: функции, структура, нарративность: автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Ирина Владимировна Палашевская. – Волгоград, 2012. – 40 с.
- Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е. А. Селиванова. – Киев: Фитосоцицентр, 2002. – 336 с.
- Серебрякова Л. А. Термины как конструктивные и смысловые компоненты высказывания (в сравнении с нетерминами) / Л. А. Серебрякова // Термины в языке и речи. – Горький: Изд-во ГГУ им. Н.И. Лобачевского, 1984. – С. 47-54.
- Столярова А. А. Комунікативно-прагматичні виміри новогорьцьких законодавчих документів (на матеріалі кримінального, кримінально-процесуального кодексів Греції та інших юридичних текстів): автореф. дис. канд. філолог.

наук: 10.02.14 – класичні мови. Окремі індоєвропейські мови (новогрецька мова). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. А. А. Столярова. – Київ, 2007. – 24 с.

Табанаква В. Д. Идеографическое описание научной терминологии в специальных словарях: Дис. ... докт. филол. наук. / В. Д. Табанаква – Тюмень, 2001. – 287 с.

Хомутова Т.Н. Научный текст: теоретические основы интегрального подхода: Автореф. дис. ... докт. филол. наук. Специальность 10.02.19 – теория языка. / Т.Н.Хомутова. – Москва, 2010. – 44 с.

Ширинкина М. А. Толкование закона как особый вид интерпретации / М. А. Ширинкина // III Международный конгресс исследователей русского языка «Русский язык : исторические судьбы и современность» : сб. тезисов. – М. : Изд-во МГУ, 2007. – С. 788–789.

Beaugrande de R. Introduction to Text Linguistics / Beaugrande de R., Dressier W. – London: Longman, 1981. – 315 p.

Cao Deborah. Translating Law / Deborah Cao. – Clevedon: MPG Books Ltd., 2007. – 189 p.

Maley Y. The Language of the Law / Yon Maley // Language and the Law. / Ed. by John B. Gibbons. – London: Longman, 1994. – P. 11-50.

Tiersma Peter. The Creation, Structure, and Interpretation of the Legal Text [Електронний ресурс] / Peter Tiersma. – Режим доступу : <http://www.languageandlaw.org/LEGALTEXT.HTM>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

State Codes and Statutes. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://statutes.laws.com>

The Code of Alabama. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : codes.lp.findlaw.com

24. The Delaware Code Online. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://delcode.delaware.gov/>

25. U.S. Code: Title 18, Part 1, Chapter 37, § 798 – Disclosure of classified information – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/798>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Олійник – аспірант кафедри методики навчання іноземних мов та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: актуальні проблеми дослідження юридичних текстів і юридичної термінології, лінгвоконцептології.

УДК 340.113+81'276.6:34

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ЯК ПРОБЛЕМА ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Альона ПРОСЯНА (Одеса, Україна)

Статтю присвячено визначенню проблематики юридичної лінгвістики та окресленню її міждисциплінарного характеру. Представлено різні дефініції науки, репрезентовано проблемні питання та методи досліджень юридичної лінгвістики в Україні та за кордоном.

Ключові слова: юридична лінгвістика, мова права, законодавчий текст, лінгвістична експертиза.

The article is devoted to defining the problematic of juridical linguistics and outlining its inter-subject character. The article represents various definitions of the science, problem aspects and methods of juridical linguistics research in Ukraine and abroad.

Key words: juridical linguistics, language of law, legislature text, linguistic expertise.

Актуальність статті зумовлена потребою визначення проблемного поля одного з новітніх напрямів сучасного мовознавства – юридичної лінгвістики. В україністиці юридична лінгвістика представлена поодинокими науковими розвідками Ю. Ф. Прадіда, С. В. Дорди, О. О. Селіванової та ін., тому методологія, завдання, предмет і об'єкт цієї науки наразі залишаються дискусійними. Традиційно до завдань юридичної лінгвістики уналежнюють витлумачення юридичної термінології, лінгвістичну експертизу, інтерпретацію текстів у законодавчих актів тощо. З-поміж окреслених проблем особливе місце належить лінгвістичному аналізу законодавчих текстів, зважаючи на термінологічні хитання, неточність слововживання, стилістичні девіації та нагромадження синтаксичних конструкцій у текстах законодавчих актів. Крім власне лінгвальних чинників, актуальність дослідження визначають екстралінгвальні, що пов'язані з активним розвитком українського законодавства та необхідністю прийняття законів без достатнього опрацювання їх не лише юристами, а й мовознавцями.

Мета нашої статті – визначити роль лінгвістичного аналізу з-поміж інших методів дослідження юридичних текстів та методологічних проблем юридичної лінгвістики.

Об'єктом дослідження є проблематика юридичної лінгвістики як міждисциплінарної галузі наукового пізнання.

Предмет дослідження – мовні особливості законодавчих текстів українського юридичного дискурсу.

Останнім часом виникла необхідність розширення теоретичного підґрунтя лінгвістичного аналізу законодавчих актів: використання не лише логічних та нормативно-стилістичних критеріїв оцінки текстів, але й положень загального мовознавства, які стосуються референції